

Nová varieta STŘEVÍČNÍKU PANTOFLÍČKU

CYPRIPEDIUM CALCEOLUS (L.) VAR. BELLUM (CHMIEL)

V dnešní době, kdy je na planetě Zemi již spousta rostlin a zvířat popsaná (vyjma hlubin oceánů a hlubokých neprostupných pralesů), se podaří nalézt nový druh, subspecii či varietu již spíše jen vyjimečně. O to více člověka potěší, když objeví něco zajímavého a dosud nepopsaného v našich krajích. Jeden takovýto nález popisují v tomto článku.

Při botanickém průzkumu v severní oblasti Slovenska jsem dne 27. 5. 2007 našel trsy *Cypripedium calceolus* (L.). Lokalita je umístěná v částečně zalesněném terénu. Tento terén byl v době nálezů odkryt těžbou dřeva. Díky prosvětlení lokality mohly v tomto roce *Cypripedia* vykvést. Do této doby nejspíše přežívaly na lokalitě v dormantním stavu, jelikož hustota vegetace a tím značná tma v bylinném patru byly nevyhovující pro optimální vykvetení této rostliny. Od této doby jsem lokalitu sledoval, a to v intervalech 1-5 x ročně po dobu 7 let. Kromě klasické formy *Cypripedia* jsem zde totiž našel i jinou varietu – formu s oranžovými petaly, potlačeným až chybějícím červeným tečkováním a žilkováním květu a rozdílnou dobou kvetení oproti klasické formě *Cypripedia*. K mému velkému překvapení se nejednalo o pouhou apochromní formu ani o nahodilou barevnou odchylku. V prvním roce kvetení (2007) byly rostlinky slabé, malé a petaly vykazovaly světlejší barvu, což bylo dáno právě nově vzniklým prosvětlením lokality a možností vykvést. Lokalitu jsem navštěvoval každým rokem a monitoroval stav zdejších *Cypripedií*, abych se ujistil, že se opravdu jedná o novou varietu, nikoliv „náhodné květy“, které časem zaniknou. Lokalita je od roku 2007 vystavená přímému slunečnímu světlu, takže většina vykvetlých květů měla velmi krátkou životnost (2-5 dnů), poté byly květy většinou spáleny sluncem. Díky letošnímu jarnímu počasí (2013), kdy bylo extrémně málo slunečního svitu i hodně deště, a také proto, že lokalita opět pomalu zarůstá náletem křovin a borovic, měla tato *Cypripedia* optimální podmínky pro růst a tedy možnost vykvést v plné síle. V letošním roce vykvetly 3 bohaté trsy a dvě rostlinky na dvou různých místech. Díky takovému množství rozkvetlých trsů a květů jsem mohl po 7. letech zkoumání (2007 – 2013) konstatovat, že se jedná o dosud nepopsanou varietu této krásné rostliny.

Rostlina vykazuje identické znaky s *Cypripedium calceolus* (L.). Liší se však barvou petalů, která je oranžová až oranžově-zlatá. V systému RGB barev jí lze definovat přibližně v těchto hodnotách: R=226, G=113, B= 37 až R=219, G=156, B=59. Rostlinám taktéž chybí červené tečkování a žilkování, nebo je velmi potlačeno. Nově popsání rostliny mají také oproti klasické formě *Cypripedium*

Cyripedium calceolus (L.) a nově popsaná varieta na společné lokalitě.

Detail nově popsané variety *Cyripedia*

POPIS ROSTLINY:

Plantae – Angiosperms – Monocots – Asparagales – Orchidaceae – Cyripedioideae – *Cyripedium* – *Cyripedium calceolus* L. (1753) – *Cyripedium calceolus* (L.) var. *bellum* (Chmiel), 2013

calceolus (L.), s níž se na lokalitě vyskytují (lze je tedy spolu zcela přesně porovnat), odlišnou dobu kvetení. V roce 2008 kvetly o 3-5 dní dříve než klasická forma. V roce 2009 byl začátek kvetení posunut o 6 dní dříve, v letech 2010–2011 byla doba kvetení o 4-6 dní posunutá, v roce 2012 kvůli velkému suchu a silnému slunečnímu svitu nebylo možné doby kvetení porovnat objektivně. V letošním roce – 2013 nová varieta rozkvetla o 3 dny dříve. Když vykvete i klasická forma, lze spatřit všechny rostliny kvetoucí, oranžová varieta však většinou dříve odkvétá. Velikost rostlin je proměnná – rostliny nacházející se na přímém slunci mají velikost cca 15-20 cm, jeden trs ale dosahoval i na přímém slunci 30 cm, rostliny přistíněné vegetací mají výšku kolem 30-35 cm. Ostatní znaky jsou identické s klasickou formou *Cyripedia*, není nutno je tedy zvláště popisovat. Popis *Cyripedium calceolus* (L.) lze nalézt v odborné literatuře. Patrné znaky lze jednoznačně deklarovat z přiložených fotografií.

Jedná se pouze o popis nové variety *Cyripedia*, nikoli o nový druh, který v dnešní době naleznete volně v přírodě již stěží. Od klasické formy se liší barvou petalů, potlačeným tečkováním a žilkováním květů a dobou kvetení, proto jsem

zvolil varietu, nikoli *lusus*, který by popisoval pouze barevnou odlišnost. Při zkoumání detailů těchto již popsaných *Cyripedií*: *l. album*, var. *atsomori*, *l. citrinum*, *l. flavum*, *l. fulvum*, var. *herveticum*, *l. ochrocheilum*, *l. variegatum*, *l. viridiflorum*, *l. viridifuscum* a f. *biflorum*, f. *triflorum* jsem nenalezl žádné popsané *Cyripedium*, které by odpovídalo popisu mnou nalezených exemplářů. Hlavně barva nově popsaných jedinců je zcela odlišná. Chybí zde červené barvivo, ale je přítomno oranžové barvivo, které rostliny odlišuje od žlutě popsaných *lususů*. Nejedná se o jednu „náhodnou“ rostlinu, ale o populaci stabilních rostlin a trsů, kde lze znaky pozorovat na větším množství květů. Při výběru jména se kolegové orchideáři přiklání k názvu *aurea*, *auranticum*, které by označovalo barvu květů – zlatavý, pomerančový a podobně. Když jsem našel první rostlinku, říkal jsem, že je úžasná, nádherná. Pojmenoval jsem ji proto „bella -> *bellum*“, což latinsky znamená: hezká, pěkná, líbezná, něžná – a to ona opravdu je. Proto tedy nový název zní:

***Cyripedium calceolus* (L.) var. *bellum* (Chmiel)**

Věřím, že nově popsaná varieta bude přežívat ve volné přírodě i nadále, přesnou lokaci nálezů nechci uvádět vzhledem ke zkušenostem a zejména k častému vykrádání lokalit vzácných a ohrožených druhů. Víím, že by na lokalitě rostliny neměly šanci přežít. A nejen z tohoto důvodu, ale i z důvodu ochrany a zájmu rozmnožení populace nebyla pořízena žádná herbářová položka – typus, populace je však monitorována a je doložitelná fotograficky a videem. V současné době se na lokalitě vyskytuje populace 4 trsů, jak bylo popsáno výše. Pokud populace zesílí, lze zvažovat odběr jedince – typusu a uložit jej do herbářových sbírek některého institutu, toto však nyní vzhledem k velikosti populace rozhodně nedoporučuji.

Tabulka: Výskyt *Cyripedium calceolus* (L.) var. *bellum* (Chmiel) na lokalitě v jednotlivých letech

Rok	Počet trsů	Počet květů
2007	2	4+7 = 11
2008	3 + 3 rostliny samostatně	24+5+2+2+1+1 = 35
2009	2	4+15 = 19
2010	3	12+7+12 = 31
2011	3 + 1 rostlina samostatně	13+4+4+1 = 22
2012	Spáleno sluncem (2?)	2
2013	4 + 1 rostlina samostatně	23+10+7+2+1 = 43